

402

На основу члана 22 Статута Брчко дистрикта БиХ – пречишћени текст („Службени гласник Брчко дистрикта БиХ“ број 2/10), члана 64 Пословника о раду Скупштине Брчко дистрикта БиХ („Службени гласник Брчко дистрикта БиХ“ број 54/18 – пречишћени текст и бројеви 17/20 и 24/20), Скупштина Брчко дистрикта БиХ на 7. редовној сједници одржаној 26. марта 2025. године, доноси

ОДЛУКУ**О УСВАЈАЊУ ЗАПИСНИКА СА 1. ВАНРЕДНЕ СЈЕДНИЦЕ
СКУПШТИНЕ БРЧКО ДИСТРИКТА БиХ****Члан 1**

Усваја се Записник са 1. ванредне сједнице Скупштине Брчко дистрикта БиХ.

Члан 2

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и биће објављена у Службеном гласнику Брчко дистрикта БиХ.

Број: 01-02-477/25

Брчко, 26. марта 2025. године

ПРЕДСЈЕДНИК СКУПШТИНЕ
БРЧКО ДИСТРИКТА БиХ

Дамир Булчевић, дипл. ек., с. р.

403

На основу чланова 10 и 11, став (2) Закона о Влади Брчко дистрикта Босне и Херцеговине („Службени гласник Брчко дистрикта Босне и Херцеговине“, бројеви: 27/23 – пречишћени текст и 23/24), а у складу са чланом 9, став (2) Закона о Канцеларији за превенцију корупције и координацију активности на сузбијању корупције („Службени гласник Брчко дистрикта Босне и Херцеговине“, број: 26/24), на Приједлог директора Канцеларије за превенцију корупције и координацију активности на сузбијању корупције у Брчко дистрикту Босне и Херцеговине, број предмета: 02-19-171/24 од 17. 1. 2025. године, Влада Брчко дистрикта Босне и Херцеговине на 6. редовној сједници одржаној 26. фебруара 2025. године доноси

О Д Л У К У**о усвајању Стратегије за борбу против корупције у Брчко
дистрикту Босне и Херцеговине
2025–2028.****Члан 1**

Влада Брчко дистрикта Босне и Херцеговине усваја Стратегију за борбу против корупције у Брчко дистрикту Босне и Херцеговине 2025–2028.

Члан 2

Саставни дио ове одлуке чини Стратегија за борбу против корупције у Брчко дистрикту Босне и Херцеговине 2025–2028.

Члан 3

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и биће објављена у „Службеном гласнику Брчко дистрикта Босне и Херцеговине“.

Број предмета: 05-000214/25

Број акта: 01.11-1186NK-002/25

Датум, 27.2.2025. године

Мјесто, Брчко

ГРАДОНАЧЕЛНИК
Мр сц. Синиша Милић, с. р.

СТРАТЕГИЈА ЗА БОРБУ ПРОТИВ
КОРУПЦИЈЕ У БРЧКО
ДИСТРИКТУ БОСНЕ И
ХЕРЦЕГОВИНЕ
2025–2028.

Брчко, фебруар 2025. године

Увод

Корупција представља један од најозбиљнијих изазова савремених друштава с разорним посљедицама по владавину права, економски развој, јавну управу и свакодневни живот грађана. Као систематска појава, која нарушава повјерење грађана у државне институције, корупција угрожава темеље демократских процеса, смањује ефикасност државног апарата и повећава друштвене неједнакости. Борба против корупције стога захтијева свеобухватан, координисан и дугорочан приступ, заснован на превентивним мјерама, одговорности и јачању правних механизма.

У многим земљама, високи ниво корупције онемогућава одрживи економски развој, одвраћа стране инвестиције и умањује квалитет јавних услуга, попут образовања, здравства и социјалне заштите. С обзиром на то да се корупција често манифестује кроз злоупотребу јавних ресурса, мито и непотизам, постоји хитна потреба за стратешким оквиром који ће адресирати њене узроке, унаприједити транспарентност и оснажити капацитете институција.

Приступање Европској унији (ЕУ) представља стратешки приоритет за Босну и Херцеговину док борба против корупције остаје један од кључних изазова у области владавине права, одрживог економског развоја и унапређења квалитета живота сваког грађанина. Стратегија за борбу против корупције у Брчко дистрикту Босне и Херцеговине 2025–2028. (у даљем тексту Стратегија) потврђује чврсту одређеност ка успостављању системских рјешења за ефикасно сузбијање корупције.

Израда и усвајање Стратегије, заједно са Акционим планом за спровођење Стратегије за борбу против корупције у Брчко дистрикту Босне и Херцеговине 2025–2028. (у даљем тексту Акциони план) дио су напора усклађених са испуњењем 14 кључних приоритета за чланство у ЕУ, при чему се посебно истиче седми приоритет: „Унаприједити превенцију и борбу против корупције и организованог криминала, укључујући праће новца и тероризам“. Стратегија се темељи на најбољим међународним праксама и стандардима, укључујући препоруке ЕУ и стандарде међународних организација и организација цивилног друштва које се баве борбом против корупције.

Овај документ дефинише кључне циљеве, приоритетне области и конкретне акције које ће бити спроведене да би се значајно смањили нивои корупције у јавном сектору. Увођење строжих механизма контроле, јачање правосуђа, унапређење транспарентности у јавним набавкама те подизање свијести међу грађанима о штетности корупције, само су неки од кључних елемената ове стратегије. Стратегија се састоји од пет међусобно повезаних компоненти: општих принципа, визије, стратешких циљева и програма те одговарајућих активности које треба да допринесу остварењу визије и постављених циљева.

Израда стратешких докумената покренута је на иницијативу Канцеларије за превенцију корупције и координацију активности на сузбијању корупције у Брчко дистрикту БиХ (у даљем тексту: Канцеларија). Канцеларија је предложила градоначелнику Брчко дистрикта БиХ одговарајуће органе јавне управе и институције које би требало укључити у процес израде ових важних стратешких докумената.

Након доношења Одлуке о именовању Радне групе за израду Стратегије за борбу против корупције у Брчко дистрикту Босне и Херцеговине 2025–2028. и Акционог плана за спровођење Стратегије за борбу против корупције у Брчко дистрикту Босне и Херцеговине 2025–2028. одржано је низ радно-консултативних састанака. Током ових састанака чланови Радне групе предложили су циљеве и активности у име својих органа јавне управе и институција Брчко дистрикта БиХ.

Борба против корупције није само задатак институција, већ и цјелокупног друштва – од грађана до пословног сектора и стога захтијева активно учешће свих релевантних актера.

Општи принцип

Општи принцип Стратегије заснива се на успостављању транспарентног, одговорног и ефикасног система који омогућава превенцију, откривање и санкционисање свих облика корупције. Овај принцип подразумијева досљедну примјену закона, јачање институционалних капацитета, унапређење механизма контроле и одговорности, као и активно укључивање грађана и цивилног друштва у процесе праћења и сузбијања коруптивних радњи.

Кључна начела која воде овај принцип укључују:

1. **транспарентност и отвореност** – обавеза институција да на јасан и разумљив начин информишу јавност о свом раду, финансијским токовима, процесима доношења одлука и другим релевантним активностима чиме се смањује простор за коруптивне радње;
2. **политичка воља** – борба против корупције представља приоритетну активност институција у БиХ која захтијева неопходну политичку вољу и одлучност за рјешавање проблема корупције на што ефикаснији начин;
3. **нулта толеранција према корупцији** – не смије бити никакве толеранције према коруптивним радњама што значи да се корупција неће толерисати ни у којем случају без обзира на околности, сегменте живота и рада или лица која су укључене у коруптивно дјеловање;
4. **одговорност и интегритет** – сви актери, укључујући носиоце јавних функција и службенике, морају бити одговорни за своје поступке и дјеловати у складу са високим етичким стандардима обезбјеђујући интегритет институција;
5. **владавина права** – обавезује институције на поштовање Устава и досљедно спровођење закона и правних прописа без изузетака, као и одредби међународних споразума чији је БиХ потписник;
6. **одговорности** – подразумијева обавезу за благовремено и досљедно спровођење антикоруптивних политика уз редовно извјештавање о напретку да би се омогућио надзор, процјена степена реализације дефинисаних мјера и анализа њихових ефеката; овај принцип обезбјеђује да се активности предузимају у складу са постављеним циљевима, а институције одговарају за резултате својих поступака;

7. **превенција и едукација** – усмјеравање напора ка превентивним мјерама, укључујући обуку и подизање свијести о штетности корупције, да би се ојачала отпорност система на коруптивне праксе.
8. **ефикасна контрола и санкционисање** – успостављање снажних механизма надзора и спровођења закона уз ефикасно санкционисање свих облика корупције, са посебним нагласком на непристрасност и благовременост поступања;
9. **сарадња и партиципација** – промовисање сарадње између различитих нивоа власти, међународних партнера, приватног сектора и цивилног друштва, да би се обезбиједио свеобухватан приступ у борби против корупције;
10. **јединствена и глобална визија** – борба против корупције заснована је на заједничком сагледавању проблема и давању системског одговора у складу са глобалним односом према проблему корупције.

Ови принципи заједно чине основу за стварање окружења у којем се корупција не толерише и у којем се континуирано јачају капацитети за њено сузбијање.

Стратегија се односи на свеобухватан оквир који дефинише кључне циљеве, принципе и правце дјеловања у циљу смањења и сузбијања корупције на свим нивоима друштва. Она пружа дугорочну визију и системски приступ за јачање интегритета, транспарентности и одговорности у јавним и приватним секторима. Кроз Стратегију се идентификују главна подручја у којима је потребно дјеловати, као што су јачање правосуђа, унапређење законског оквира, подизање свијести грађана и јачање превентивних механизма. Стратегија такође поставља темељ за сарадњу између државних институција, цивилног друштва, међународних партнера и приватног сектора у циљу постизања одрживих резултата.

Акциони план је оперативни документ који прати Стратегију и детаљно разрађује конкретне активности, рокове, одговорне институције и ресурсе потребне за спровођење Стратегије. Акциони план прецизира кораке које је потребно предузети да би се остварили циљеви постављени у Стратегији, омогућавајући мјерење напретка и процјену ефеката сваке појединачне активности. Он служи као алат за праћење спровођења антикоруптивних мјера, омогућавајући флексибилност у прилагођавању активности у зависности од резултата постигнутих током реализације. На тај начин, Акциони план обезбјеђује практичну примјену Стратегије и њену одрживост.

Визија

Визија Стратегије јесте успостављање унапријеђеног нормативног и институционалног оквира на свим нивоима власти у БиХ, усклађеног с међународним стандардима и стандардима ЕУ, затим унаприједити систем превенције корупције кроз свеобухватне и интегрисане мјере уз уску и ефикасну координацију свих релевантних институција стварајући друштво с нултом толеранцијом према корупцији.

Ова визија поставља основни циљ изградње оквира у којем јавне институције и друштвени актери функционишу са највишим стандардима интегритета, одговорности и професионализма. У таквом систему сви облици корупције су препознати, спријечени и строго санкционисани док се јавна управа води транспарентно и у складу са законима, обезбјеђујући једнака права и прилике за све грађане. Циљ је створити систем у којем су повјерење грађана и приватног сектора у институције власти чврсто утемељени те у којем се одговорно управља јавним ресурсима у корист општег добра.

Визија такође одражава тежњу Брчко дистрикта БиХ ка успостављању система који ће омогућити да:

1. **институције Брчко дистрикта БиХ раде ефикасно и транспарентно** уз досљедну примјену закона, избјегавање непотизма, фаворизовања и сваког облика злоупотребе јавних овлашћења; неопходно је обезбиједити да јавне службе дјелују у интересу свих грађана, без изузетка, те да су сви процеси управљања – од јавних набавки, преко запошљавања, до управљања финансијама – вођени с пуном транспарентношћу и одговорношћу;
2. **јачање превентивних механизма у борби против корупције** буде приоритет; овај дио визије обухвата унапређење система интерне и екстерне контроле, финансијског надзора, јачање антикорупционих органа, као и јачање правног оквира који омогућава брзо реаговање на било какву сумњу у коруптивне радње. Превентивни механизми укључују и бољу заштиту звјездача, јачање унутрашње контроле у јавним институцијама те стално усавршавање јавних службеника да би радили у складу с највишим етичким стандардима;
3. **ефикасно санкционисање свих облика корупције** – да би визија постала стварност, неопходно је обезбиједити ефикасно и непристрасно санкционисање свих облика коруптивних активности без обзира на то ко је укључен; ово захтијева независне правосудне институције, брзе и ефикасне истраге те адекватне казне које ће дјеловати одвраћајуће на будуће прекршаје;
4. **подизање свијести грађана и цивилног друштва** – у визији Брчко дистрикта БиХ кључну улогу имају грађани, који кроз активно учешће у јавним процесима, праћење рада власти и пријављивање корупције, постају партнери у борби против овог проблема; едукација и оснаживање грађана, организација цивилног друштва и медија ствара окружење у којем је пријављивање корупције нормализовано и охрабрено уз обезбијеђену заштиту оних који проговарају о неправилностима;
5. **развој друштва заснованог на владавини права и једнаким шансама** – визија Стратегије има за циљ не само сузбијање корупције, већ и изградњу праведног друштва у којем сви грађани, без обзира на друштвени статус, имају једнак приступ јавним услугама и могућностима; транспарентни процеси и јасна правила обезбјеђују да се корупција више не перципира као норма, већ као девијација која нарушава опште интересе друштва;
6. **јачање међународне сарадње** – Брчко, као дио Босне и Херцеговине, тежи ка јачању сарадње с међународним институцијама и организацијама које се боре против корупције; размјена искустава, усвајање најбољих пракси и усклађивање са међународним стандардима помоћи ће Брчко дистрикту БиХ да постигне виши ниво институционалне ефикасности и досљедности у борби против корупције.

Укратко, визија ове стратегије обухвата не само борбу против корупције кроз конкретне мјере, већ и стварање друштвене климе у којој ће интегритет, транспарентност и одговорност бити темељне вриједности, а корупција изузетак. Овај приступ води ка дугорочној изградњи повјерења између грађана и институција те доприноси развоју стабилног и праведног друштва.

Појам корупције и надлежности Канцеларије за превенцију корупције и координацију активности на сузбијању корупције у Брчко дистрикту БиХ

Постоје различите дефиниције појма корупције. Закон о Канцеларији за превенцију корупције и координацију активности на сузбијању корупције дефинише корупцију као „сваку злоупотребу моћи повјерену јавном службенику и лицу на политичком положају, послодавцу и раднику, која може довести до приватне користи тог лица или било којег другог физичког или правног лица. Корупција посебно може укључивати директно или индиректно захтијевање, нуђење, давање или прихватање мита или неке друге недозвољене предности или њену могућност чиме се нарушава одговарајуће обављање било какве дужности или понашање очекивано од примаоца мита“.

Према „Транспаренси интернешенелу“ корупција је „злоупотреба повјерене моћи ради приватне користи“. Ова дефиниција обухвата све облике злоупотребе јавних и приватних овлашћења с циљем остваривања личне или групне користи, а може укључивати подмићивање, преваре, непотизам и друге неетичне праксе.

Свјетска банка дефинише корупцију као „злоупотреба јавне функције ради приватне добити“. Ова дефиниција односи се на поступке службеника који користе свој положај за приватне интересе умјесто за интересе грађана.

Према ЕУ, корупција се дефинише као „злоупотреба власти за сопствени интерес“. ЕУ наглашава да корупција укључује јавни и приватни сектор те да може озбиљно утицати на владавину права и економски раст.

Коруптивна лица су појединци који злоупотребљавају свој положај, овлашћења или ресурсе да би остварили личну или групну корист на рачун заједничког добра. Карактеристике коруптивних лица често укључују низак степен етичке одговорности, фокус на личну или групну корист, слабу посвећеност јавним интересима, као и способност манипулације системима и законима.

Ниједно друштво није отпорно на корупцију. Без обзира на ниво економског развоја или политичку стабилност, корупција постоји у различитим облицима и на свим нивоима друштва – од локалне заједнице и државних служби до међународних организација. Чак и у најуређенијим државама, корупција се може јављати због људске склоности ка стицању моћи и ресурса на рачун заједничких интереса.

Различите културе и системи користе специфичне механизме за сузбијање корупције, али суштинска природа корупције остаје присутна јер се јавља тамо гдје постоји могућност злоупотребе моћи и одсуство одговарајуће контроле и транспарентности.

Законом о Канцеларији за превенцију корупције и координацију активности на сузбијању корупције дефинисане су надлежности Канцеларије:

а) израда приједлога Стратегије за борбу против корупције у Брчко дистрикту БиХ као и израда приједлога Акционог плана за спровођење Стратегије у којима се предвиђају спроводиви, јасни и конкретни циљеви, а у складу са општим принципима утврђеним у државној Стратегији за борбу против корупције;

- b) координација и надзор над спровођењем Стратегије и Акционог плана као и давање мишљења и инструкција о питању њиховог спровођења;
- c) координисање рада органа јавне управе, институција, јавних предузећа, јавних установа и других правних лица које је основао Брчко дистрикт БиХ, правних лица и предузетника у спречавању корупције и обавјештавање надлежних институција о затеченом стању, као и предузимање осталих неопходних мјера у складу са законом;
- d) поступање по запримљеним поднесцима с индицијама коруптивног понашања у смислу прикупљања података, провјере навода из пријаве и просљеђивања надлежним органима те на исти начин поступање по посебним облицима пријављивања укључујући јавно објављивање или на други начин чињење јавно доступним информација које указују на корупцију;
- e) указивање предлагачу и Скупштини Брчко дистрикта БиХ на постојање одредаба у нацртима или приједлозима закона, подзаконских и општих аката које би у примјени могле да изазову коруптивне радње;
- f) идентификовање могућих појава корупције које дозвољава спровођење постојећих закона, подзаконских и општих аката те у вези с тим иницирање активности на њиховим измјенама и допунама у сврху превенције коруптивних радњи;
- g) доношење одлуке о успостављању и вођењу база података које за циљ имају транспарентност, превенцију или отклањање коруптивних активности;
- h) сарадња с Агенцијом за превенцију корупције и координацију борбе против корупције и институцијама Босне и Херцеговине и достављање потребних података и информација самоиницијативно или по захтјеву Агенције, као и сарадња с ентитетским и кантоналним надлежним органима и институцијама да би се обезбиједило благовремено и ефикасно спровођење координираних политика за борбу против корупције;
- i) послови заштите лица која пријављују корупцију у складу са Законом о заштити лица која пријављују корупцију;
- j) доношење јединствене методологије и смјерница за израду планова интегритета у складу с државним Смјерницама и методологијом за израду плана интегритета и пружање помоћи свим органима и институцијама Брчко дистрикта БиХ у њиховој реализацији;
- k) доношење јединствених смјерница за израду планова борбе против корупције и пружање помоћи свим органима и институцијама Брчко дистрикта БиХ у њиховој реализацији;
- l) јавно објављивање информација о стању корупције;
- m) сарадња с домаћим научним и стручним организацијама, медијима и невладиним организацијама о питању превенције корупције;
- n) други послови прописани посебним законом.

Такође, Канцеларија у свом раду примјењује и Закон о заштити лица која пријављују корупцију којим се уређује: статус лица која пријављују корупцију у органима јавне управе и институцијама Брчко дистрикта БиХ, јавним предузећима, јавним установама, фондовима и другим правним лицима које је основао Брчко дистрикт БиХ, правним лицима и самосталним предузетницима, поступак пријављивања, обавезе органа јавне управе, институција и других правних лица које је основао Брчко дистрикт БиХ, правних лица и предузетника у вези с пријављивањем корупције, поступак заштите лица која пријављују корупцију те прописују санкције за повреде одредби овог закона.

SWOT анализа стања у области борбе против корупције

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<u>Постојање Канцеларије</u> <u>Нови Закон о Канцеларији за превенцију корупције и координацију активности на сузбијању корупције</u> <u>Закон о заштити лица која пријављују корупцију</u> <u>Постојање стратешких оквира</u> <u>Постојање антикоруптивних докумената</u> <u>Именоване контакт-тачке у свим органима јавне управе и институцијама Брчко дистрикта БиХ</u>	<u>Недовољна сарадња између институција и комуникација како интерно, тако и екстерно</u> <u>Буџетска средства</u> <u>Недостатак транспарентности</u> <u>Дисперзија одговорности у процесима</u> <u>Сви послови су на једном лицу (контакт лице) унутар институције</u> <u>Непотпун законодавни оквир и изостанак потпуне имплементације</u> <u>Непознавање система пријављивања од стране грађана и запосленика</u>

ПРИЛИКЕ	ПРИЈЕТЊЕ
<u>Међународна подршка</u>	<u>Неповјерење јавности у институције</u>
<u>Примјена међународних стандарда и пракси</u>	<u>Економске кризе</u>
<u>Усвајање савремених технологија</u>	<u>Политички притисци и утицаји</u>
<u>Развој јединствених регистара и база података</u>	<u>Комплексност политичког система</u>
<u>ЕУ интеграције</u>	<u>Неиспуњавање међународно преузетих обавеза</u>
<u>Пораст грађанске свијести и активизма</u>	<u>Ванредне околности (пандемија, економска криза, смјене власти)</u>
<u>Дobre праксе</u>	

На основу ове SWOT анализе долазимо до закључка да, иако су постављени чврсти институционални темељи и усвојен релевантан законски оквир за борбу против корупције у Брчко дистрикту БиХ, успјешност ове стратегије зависи од одлучне и координисане примјене постојећих снага, уз истовремено уклањање унутрашњих слабости и искоришћавање прилика које пружају међународни стандарди и подршка.

С једне стране, постојање **Канцеларије законска заштита за звиждаче, стратешки антикоруптивни документи и именована контакт-лица у органима јавне управе и институцијама** представљају јаку основу за борбу против корупције. Међутим, да би се ови алати и ресурси ефикасно искористили, **потребно је отклонити унутрашње слабости, као што су недовољна међуинституционална сарадња, ограничени буџети, слаба транспарентност и концентрација одговорности на контакт-лицима.** Ови фактори значајно успоравају реализацију Стратегије и могу ограничити њен домет.

Прилике као што су **међународна подршка, примјена међународних стандарда и пракси, усвајање савремених технологија и пораст грађанске свијести** пружају додатни потенцијал за унапређење антикоруптивних иницијатива. Користећи ове прилике Брчко дистрикт БиХ би могао брже и ефикасније јачати механизме за превенцију и пријаву корупције.

С друге стране, **неповјерење јавности у институције, политички притисци, економске кризе и ванредне околности** представљају озбиљне пријетње које могу поткопати напоре у борби против корупције. Успостављање повјерења јавности кроз транспарентнији рад институција, побољшање комуникације и јачање координације међу институцијама су кључни кораци за умањење ових пријетњи.

Успјешна борба против корупције у Брчко дистрикту БиХ може бити постигнута само ако се систематски отклоне унутрашње слабости, ефикасно искористе међународне прилике и ојача транспарентност и сарадња међу институцијама, да се створио чврст и отпоран антикоруптивни систем усмјерен на дугорочно повјерење јавности и одрживост резултата.

Општи циљ

Циљ Стратегије је смањење корупције у Брчко дистрикту БиХ кроз координисано и синергијско дјеловање свих релевантних актера, с обзиром на то да корупција представља значајну препреку развоју Брчко дистрикта БиХ. Постизањем високог степена транспарентности, одговорности и законитости у раду институција, Стратегија тежи стварању повољног окружења за економски и друштвени развој Брчко дистрикта БиХ.

С тим у вези, општи циљ Стратегије је:

„Изградити ефикасан, транспарентан и одговоран институционални оквир у Брчко дистрикту БиХ кроз јачање кључних институција, превенцију, благовремено откривање и ефикасно санкционисање корупције, уз активно укључивање грађана и цивилног друштва и повећање међународне сарадње, да би се унаприједила владавина права и створило друштво са једнаким могућностима за све.“

Стратешки циљеви и програми

Из овако формулисаног општег циља произлазе следећи стратешки циљеви који се у Брчко дистрикту БиХ требају постићи спровођењем Стратегије:

1. унапређивање система превенције корупције и јачање институција;
2. санкционисање и кривично гоњење;
3. едукација, сарадња и извјештавање.

1. Унапређивање система превенције корупције и јачање институција

Превенција корупције представља темељ за све стратешке документе усмјерене на борбу против корупције. Превенција корупције је кључни елемент ове стратегије јер омогућава успостављање дугорочног и одрживог оквира за смањење коруптивних радњи.

Нагласак на превенцији подразумева развој механизма који проактивно смањују могућности за корупцију, а тиме се доприноси јачању интегритета и транспарентности у институцијама. Кроз превенцију се ствара амбијент у којем се смањује простор за коруптивне праксе, а истовремено се промовишу етички стандарди и одговорност.

Овај приступ је од изузетне важности јер омогућава да се на превентиван начин дјелује прије него што дође до стварања коруптивних ситуација чиме се значајно доприноси смањењу нивоа корупције и јачању повјерења грађана у јавне институције.

Индикатор стратешког циљ под називом **"Унапређивање система превенције корупције и јачање институција"** је јачање капацитета институција и развој ефикасних механизма за спречавање корупције у Брчко дистрикту БиХ. Овај циљ подразумијева унапређивање законског и институционалног оквира кроз увођење превентивних мјера, повећање транспарентности и одговорности у раду институција. Стратешки циљ односи се и на успостављање ефективних интерних контрола, бољу координацију међу институцијама и стварање система за благовремено препознавање и отклањање ризика од корупције. Кроз ове мјере, циљ је створити институционални амбијент који подржава интегритет и професионализам чиме ће се смањити могућности за појаву коруптивних радњи и јачати повјерење грађана у институције.

Овај стратешки циљ посебну пажњу посвећује се транспарентним процедурама у области запошљавања, јавних набавки и управљања капиталним инвестицијама, да би се смањиле прилике за злоупотребу и унаприједило повјерење грађана у јавни сектор.

Стратешки програми обухваћени стратешким циљем 1 су:

- 1.1. Образовање,
- 1.2. Привредни развој,
- 1.3. Здравство,
- 1.4. Јавне финансије,
- 1.5. Запошљавање и јавне набавке,
- 1.6. Управљање донацијама и подстицајима,
- 1.7. Просторно планирање, легализација и заштита животне средине,
- 1.8. Капиталне инвестиције,
- 1.9. Осигурање приступа и заштите службених докумената и опреме.

1.1. Образовање

Циљ: Циљ програма је успоставити транспарентан, етичан и одговоран образовни систем у Брчко дистрикту БиХ кроз јачање интегритета и промовисање професионалних стандарда.

Стратешки програми:

- 1.1.1. Промовисање културе интегритета, транспарентности и одговорности у образовном систему Брчко дистрикта БиХ;
- 1.1.2. Повећање интегритета, транспарентности и одговорности унутар образовног система смањењем ризика од типичних облика корупције (непотизам, проневере финансијских средстава, злоупотребе трансфера, подстицаја и сл.).

Стратешки програм борбе против корупције у Одјељењу за образовање Брчко дистрикта БиХ осмишљен је као свеобухватан приступ успостављању високих стандарда етике, интегритета и транспарентности у свим образовним институцијама. Овај програм препознаје кључну улогу образовања у обликовању друштва те је усмјерен на сузбијање корупције кроз превентивне мјере, јачање институционалних капацитета и оснаживање етичких вриједности.

Један од темеља овог програма је израда и имплементација усаглашеног плана и програма етике и интегритета, који ће постати саставни дио наставних активности у школама и високошколским установама. Овај план биће резултат широке консултације са стручњацима из области етике, представницима образовних институција, цивилног друштва и локалне заједнице, да би обухватио специфичне изазове у образовном сектору Брчко дистрикта БиХ. Увођење оваквог програма има за циљ не само да пружи теоријско знање, већ и да обликује практичне вриједности и понашање ученика, студената и наставног особља, промовишући интегритет као кључну друштвену норму.

Додатно, посебан фокус ставља се на доношење новог кодекса професионалне етике у свим високошколским установама. Овај кодекс ће на јединствен начин регулисати питања етике наставника и студената, јасно дефинисати одговорности и права свих укључених те прописати санкције за кршење професионалних стандарда. Кодекс ће бити усвојен кроз транспарентан и инклузиван процес, обезбјеђујући да одражава специфичне потребе и изазове академске заједнице док истовремено успоставља јасне критеријуме за професионално понашање.

Да би се додатно обезбиједила транспарентност и одговорност, јачају се контроле у процесу запошљавања наставног кадра. Транспарентне процедуре запошљавања, укључујући јавно објављивање конкурса и евалуацију кандидата кроз независне комисије, смањиће простор за непотизам, фаворизовање и друге облике неправилности. Ове мјере не само да ће обезбиједити избор најквалификованијих кандидата, већ ће и повећати повјерење јавности у систем запошљавања у образовним институцијама.

Још једна важна компонента овог програма је обезбјеђење транспарентности у управљању финансијама образовних институција кроз усвајање и јавно објављивање планова јавних набавки. Свака образовна установа биће обавезна да своје планове и реализацију јавних набавки учини доступним јавности путем својих званичних канала. Тиме ће се омогућити надзор над трошењем јавних средстава, превенирати злоупотребе и оснажити повјерење грађана у интегритет образовног сектора.

Уз све ове мјере, стратешки програм укључује континуирану едукацију и подизање свијести међу наставницима, студентима, ученицима и широј јавности о значају борбе против корупције. Организовањем радионица, семинара и јавних кампања, настојаће се развити култура одговорности и пријављивања неправилности док ће се истовремено промовисати позитивни примјери транспарентног и одговорног понашања.

1.2. Привредни развој

Циљ: Унаприједити транспарентност и одговорност у процесу додјеле буџетских средстава за привреду, спорт и културу

Стратешки програми:

- 1.2.1. Унапређење транспарентности и едукација за ефикасно управљање буџетским средствима;
- 1.2.2. Унапређење законодавног оквира за додјелу подстицаја у привреди Брчко дистрикта БиХ.

Стратешки програм усмјерен на борбу против корупције у области привреде, спорта и културе Брчко дистрикта БиХ има за циљ унапређење транспарентности и одговорности у процесу додјеле буџетских средстава, подстицању привреде и правилном коришћењу јавних ресурса. С обзиром на то да се корупција може појавити у процесу додјеле подстицаја у привреди уколико критеријуми нису јасно дефинисани, овај програм ставља посебан нагласак на прецизно постављање јасних, објективних и транспарентних критеријума за додјелу буџетских средстава кроз јавне позиве Одјељења за привредни развој, спорт и културу. На тај начин ће се минимизирати простор за злоупотребе и омогућити поштовање правичности у расподјели средстава чиме се смањује ризик од корупције и повећава повјерење грађана у јавне институције.

Једна од кључних активности у овом програму јесте осигурање континуиране едукације и стручног усавршавања запослених и чланова комисија које спроводе ове јавне позиве. Кроз едукацију запосленици ће бити оспособљени за правилно управљање буџетским средствима док ће чланови комисија развити потребне вјештине за правично оцјењивање пријава. Овај процес едукације има за циљ не само професионални развој, већ и јачање свијести о одговорности у додјели јавних средстава што директно доприноси смањењу могућности за коруптивне радње.

Такође, у оквиру програма планира се спровођење едукација са крајњим корисницима буџетских средстава о правилној припреми апликација и о финансијском извјештавању. Овај сегмент едукације има значајну улогу у обезбјеђивању транспарентности јер корисници буџетских средстава морају бити упознати са процедурама, правилима и захтјевима који се односе на апликацију и извјештавање чиме се смањује могућност непоштовања правила и злоупотреба у току имплементације пројеката.

Поред ових активности стратешки програм укључује анализу постојећег Закона о подстицају у привреди Брчко дистрикта БиХ са циљем да се утврди његова усклађеност са савременим стандардима и праксама те да се прецизирају услови за остваривање права на подстицаје. Уколико закон није довољно јасан или прецизан, постоји могућност да се отвори простор за манипулације што може довести до неправилне расподјеле подстицаја. У складу с тим биће извршена измјена и допуна Закона о подстицају у привреди Брчко дистрикта БиХ, као и Правилника о поступку остваривања права на олакшице правних лица, да би се обезбиједила јасно дефинисана правила, смањили ризици од корупције и створио правилан оквир за подстицање привреде.

Циљ овог стратешког програма је не само побољшање законодавног оквира и повећање транспарентности у свим фазама процеса додјеле буџетских средстава, већ и јачање повјерења јавности у институције Брчко дистрикта БиХ. Стварањем јасних, одговорно постављених критеријума за додјелу подстицаја, као и обуком и едукацијом кључних актера у овом процесу, стварају се темељи за одговорно управљање ресурсима, смањује се простор за коруптивне активности и доприноси одрживом развоју привреде, спорта и културе.

1.3. Здравство

Циљ: Изградити интегритет и повјерење у здравствени систем кроз повећање транспарентности поступака, унапређење квалитета услуга и јачање одговорности према корисницима

Стратешки програми:

- 1.3.1. Подизање свијести здравствених радника о феномену корупције;
- 1.3.2. Побољшање квалитета здравствених услуга;
- 1.3.3. Повећање транспарентности и ефикасности у раду Службе за борачко-инвалидску заштиту (БИЗ) и цивилне жртве рата;
- 1.3.4. Информатизација Пододјелењена за социјалну заштиту.

Стратешки програм за борбу против корупције у здравству Брчко дистрикта БиХ представља свеобухватан приступ јачању транспарентности, одговорности и интегритета у здравственом сектору, са циљем смањења коруптивних пракси и унапређења квалитета услуга за све грађане. У оквиру овог програма планиране су кључне активности које обухватају едукацију здравствених радника, подизање свијести корисника, модернизацију управљања документацијом и оснаживање социјалних служби.

Један од темељних корака је континуирана едукација здравствених радника у сарадњи са Канцеларијом, ЈЗУ „Здравствени центар Брчко“ и Одјелењем за здравство и остале услуге. Едукативне активности су усмјерене на подизање свијести здравствених радника о штетности коруптивног понашања, а с циљем унапређења етичких стандарда, професионализма и одговорности према пацијентима. Уз професионалну едукацију, наглашава се и важност поштовања права пацијената и пружања једнаких услуга свим корисницима чиме се додатно обезбјеђује праведност у здравственом систему.

Поред едукације здравствених радника, фокус је и на информисању и подизању свијести корисника здравствених услуга о негативним ефектима корупције. Кроз информативне кампање и директну комуникацију, пацијенти су мотивисани да постану активни учесници у борби против корупције препознајући неправилности и подржавајући систем у остваривању веће транспарентности и једнаких права. На овај начин, пацијенти постају не само корисници, већ и савезници у креирању бољег здравственог система за све.

Анонимне анкете међу корисницима здравствених услуга кључна су компонента овог програма. Њима се идентификују конкретни проблеми и препреке са којима се пацијенти сусрећу током пружања здравствених услуга. Систем анонимног анкетања омогућава пацијентима да слободно и непристрасно изнесу своје ставове, а резултати анкета користе се за детаљну анализу и планирање унапријеђења квалитета услуга. Резултати су драгоцјени у откривању специфичних проблема у систему, а даља анализа омогућава креирање конкретних препорука за побољшање стандарда здравствене заштите.

Да би се омогућила већа транспарентност у поступцима и олакшало ефикасније управљање документацијом, планирано је увођење ЛОТУС апликације за све запослене у Служби за борачко-инвалидску заштиту (БИЗ) и цивилне жртве рата. Ова апликација

омогућава стандардизацију поступања, брже праћење документације и смањење могућности за грешке и манипулације.

Додатно, планирана је набавка специјализованог софтвера за евиденцију података у области социјалне заштите. Овај софтвер олакшава ажурирање база података и чини податке лако доступним, уз заштиту осјетљивих информација о корисницима. Дигитализацијом и модернизацијом рада Пододјелења за социјалну заштиту омогућава се ефикасније управљање социјалним програмима у Брчко дистрикту БиХ што подржава транспарентнији и одговорнији приступ социјалној политици у овој заједници.

1.4. Јавне финансије

Циљ: Унапређење професионалних капацитета, транспарентности и ефикасности Пореске управе кроз едукацију службеника, редовно праћење и контролу процеса те јачање сарадње и комуникације с пореским обвезницима

Стратешки програми:

- 1.4.1. Јачање капацитета и транспарентности Пореске управе кроз едукацију, унутрашњу контролу и унапређење комуникације с пореским обвезницима.

Стратешки програм усмјерен је на свеобухватно унапређење професионалних капацитета, транспарентности и ефикасности рада Пореске управе с циљем јачања њеног интегритета и повјерења јавности. Програм обухвата активности које се фокусирају на развој људских ресурса, побољшање унутрашњих процеса и унапређење комуникације с пореским обвезницима.

Кроз континуирано подизање свијести и стручности службеника Пореске управе путем едукација, семинара и радионица, овај програм омогућава стицање нових знања и вјештина потребних за ефикасно суочавање с изазовима модерног пореског система. Такође, редовно праћење рада путем мјесечних извјештаја пружа јасну слику о ефикасности и учинку запослених, омогућавајући благовремене корекције и унапређења у раду.

Посебан нагласак стављен је на развој отворене и конструктивне сарадње с пореским обвезницима. Кроз транспарентну и двосмјерну комуникацију програм настоји побољшати ниво разумијевања пореских процедура, повећати задовољство пореских обвезника и подстаћи њихову бољу усклађеност са пореским обавезама.

Редовно спровођење интерних контрола процеса у Пореској управи представља кључну компоненту програма. Интерна контрола обезбјеђује усклађеност с процедурама, идентификује евентуалне слабости и подстиче њихово отклањање кроз конкретне препоруке. Извјештавање о резултатима интерних контрола доприноси бољој организацији рада, повећању одговорности и јачању повјерења јавности у рад Пореске управе.

1.5. Запошљавање и јавне набавке

Циљ: Реформисати поступке запошљавања и јавних набавки у Брчко дистрикту БиХ, смањујући политизацију и коруптивне радње те обезбјеђујући транспарентност, меритократију и одговорност

Стратешки програми:

- 1.5.1. Унапређење транспарентности и ефикасности јавне управе

Циљ овог програма је унаприједити поступке запошљавања и јавних набавки у органима јавне управе Брчко дистрикта БиХ, смањењем политизације, обезбјеђивањем мериторности, транспарентности и одговорности. Програм ће доприносити повећању ефикасности у запошљавању и набавкама, смањењу ресурсних губитака те спречавању неправилности и коруптивних радњи.

Један од кључних корака у овом процесу биће усвајање новог закона о државној служби, заједно са пратећим подзаконским актима који ће детаљно регулисати процедуру запошљавања. Овај закон ће омогућити смањење политичког утицаја и обезбиједити да се поступци запошљавања темеље на меритократији, односно да избор кандидата буде заснован на њиховим заслугама и једнаким могућностима за све.

Такође, биће успостављен јединствени регистар за праћење рада свих удружења, фондација те страних и међународних удружења регистрованих у Брчко дистрикту БиХ. Овај регистар ће омогућити бољу транспарентност и контролу рада ових организација, чиме ће се повећати повјерење у процес доношења одлука у јавним институцијама.

Да би се побољшао процес јавних набавки и спријечиле неправилности биће донесене одлуке о именовању лица за пријем роба, услуга и радова, као и надзорног органа уз јасно дефинисање њихових задатака и одговорности. Овим мјерама се желе спријечити неправилности које се касније тешко могу исправити те смањити могућност коруптивних радњи. За успјешан пријем роба, услуга и радова битно је ангажовати више лица чиме ће се обезбиједити објективност и интегритет у цијелом процесу.

Очекивани резултати овог програма укључују унапређење процеса запошљавања заснованог на заслугама, повећање транспарентности рада организација у Брчко дистрикту БиХ, смањење броја неправилности у поступцима јавних набавки те смањење могућности за корупцију. Програм ће обезбиједити да се сви поступци у јавној управи спровode у складу с принципима транспарентности, одговорности и законитости.

1.6. Управљање донацијама и подстицајима

Циљ: Повећање транспарентности, ефикасности и одговорности у процесу додјеле новчаних средстава за донације и подстицаје, да би се смањио ризик од корупције и повећало повјерење грађана у јавне институције

Стратешки програми:

- 1.6.1. Нетранспарентно трошење буџетских средстава;
- 1.6.2. Непрецизне процедуре обраде захтјева за додјелу донација за физичка лица;
- 1.6.3. Континуирана и свеобухватана контрола приликом додјеле новчаних средстава за подстицаје у пољопривреди;

- 1.6.4. Унапређење транспарентности додјеле новчаних средстава за подстицаје у пољопривреди;
- 1.6.5. Оптимизација критеријума за избор корисника донаторских средстава у програмима стамбеног збрињавања у Брчко дистрикту БиХ.

Стратешки програм за борбу против корупције у додјели новчаних средстава за донације и подстицаје има за циљ унапређење транспарентности у трошењу буџетских средстава, смањење ризика од корупције и јачање повјерења грађана у институције. Тренутна ситуација у Брчко дистрикту БиХ показује да недостатак транспарентности у управљању јавним финансијама отвара простор за злоупотребе и коруптивне радње. Када грађани немају увид у начин трошења буџетских средстава, то доводи до смањења повјерења у институције. Лоша регулатива, непрецизни критеријуми за избор корисника донација, као и недовољна контрола реализованих пројеката, омогућавају злоупотребу средстава и смањење ресурса који су кључни за јавне услуге попут привреде и пољопривреде.

Програм се темељи на неколико кључних активности које укључују измјене постојећих законских оквира да би се прописало јасније и транспарентније трошење буџетских средстава. Такође, биће развијени мјерљиви критеријуми за додјелу донација и подстицаја који ће омогућити благовремено и праведно додјељивање средстава уз обавезну транспарентност у свим фазама процеса. Поред тога, увођење система контроле реализације пројеката уз ангажман спољних сарадника, омогућиће праћење свих фаза пројеката и смањење могућности за злоупотребу средстава. Активно укључивање и информисање грађана о пројектима који се реализују у мјесним заједницама доприноси већој партиципацији и омогућава већи надзор од стране локалних заједница чиме се смањује могућност корупције.

Развијање јасних и досљедних процедура за обраду захтјева за додјелу донација, обука запослених који обрађују ове захтјеве, као и пружање јасних информација и смјернице корисницима, доприносе побољшању ефикасности система. Такође, имплементација софтверског система за вођење регистра за додјелу подстицаја у пољопривреди створиће бољу основу за ефикасно праћење и контролу додијељених средстава. У оквиру овог регистра биће евидентирани подаци о корисницима, износима и оправданости утрошка средстава чиме ће се постићи већа контрола и транспарентност.

Једна од кључних тачака овог програма је и анализа постојећих критеријума за избор корисника донација у специфичним програмима као што је стамбено збрињавање расељених лица са посебним нагласком на давање предности повратницима у Брчко дистрикту БиХ. Ова анализа ће омогућити праведнију расподелу ресурса и допринијети бољој интеграцији повратника у локалну заједницу, као и помоћи у усмјеравању средстава ка онима којима су најпотребнија. Такође, на основу резултата ове анализе, биће предложене измјене које ће бити укључене у наредне јавне позиве за додјелу донација.

Овај стратешки програм поставља темеље за стварање ефикасног, транспарентног и одговорног система у којем ће се средства користити на начин који доноси користи свим грађанима чиме ће се створити дугорочно повјерење у институције.

1.7. Просторно планирање, легализација и заштита животне средине

Циљ: Побољшати процес просторног планирања, легализације и заштите животне средине кроз јасно дефинисане прописе, уједначавање процедура и обуку запослених да би се смањиле могућности за коруптивне радње

Стратешки програми:

- 1.7.1. Неадекватно одређивање ревидента приликом рјешавања поступака ревизије техничке документације;
- 1.7.2. Недоследност у процедури издавања овлашћења за правна и физичка лица из области грађевинарства.

Стратешки програм за борбу против корупције у области просторног планирања, легализације и заштите животне средине усмјерен је на унапређење транспарентности, одговорности и ефикасности у процесу издавања дозвола, ревизије техничке документације и усклађивања прописа са законодавним оквиром. Један од главних проблема у овој области је неадекватно одређивање ревидента приликом рјешавања поступака ревизије техничке документације што може отворити простор за злоупотребу. Недостатак јасних и досљедних процедура приликом издавања овлашћења за правна и физичка лица у грађевинској индустрији такође доприноси овом проблему.

Да би се обезбиједила дјелотворност и транспарентност у овим процесима, прво ће бити спроведена анализа постојећих прописа и процедура за повјеравање ревизије техничке документације. На основу ове анализе биће израђени приједлози за измјену и унапређење прописа чији је циљ јасно прописивање улога, одговорности и услова за одређивање ревидента те увођење јаснијих смјерница за обављање ових задатака.

Након тога, услједиће усвајање измјена и допуна законских и подзаконских аката који ће детаљно регулисати специфичне поступке у вези са ревизијом техничке документације, с нагласком на транспарентност и смањење простора за злоупотребу. Овај оквир ће омогућити прецизније дефинисање одговорности свих актера у процесу те осигурање да само квалификовани ревиденти обављају ове задатке.

Контрола процеса од стране надређених биће кључна за уједначавање процедура и обезбјеђење досљедне примјене нових прописа. Континуирана едукација запослених биће важан елемент у процесу, да би се повећала самосталност, одговорност и разумијевање свих запослених у овој области те смањено број неправилности и нејасноћа у примјени прописа. Ове мјере доприносе смањењу могућности за различита тумачења прописа што је често узрок нерегуларности и неправди у поступку издавања дозвола и рјешења.

Циљ овог стратешког програма је створити ефикасан и транспарентан систем који ће смањити простор за корупцију и омогућити равноправан приступ свим субјектима уз истовремено повећање повјерења грађана у институције које се баве просторним планирањем, легализацијом и заштитом животне средине

1.8. Капиталне инвестиције

Циљ: Смањење могућности за настанак корупције у процесу додјеле грантова и капиталних донација те обезбјеђење транспарентног и стручног планирања капиталних инвестиција

Стратешки програми:

- 1.8.1. Превенција корупције у додјели грантова и капиталних донација;
- 1.8.2. Креирање капиталног буџета у циљу спречавања политичких злоупотреба;
- 1.8.3. Превенција корупције у фазама припреме и реализације капиталних пројеката

Стратешки програм за борбу против корупције у капиталним инвестицијама у Брчко дистрикту БиХ усмјерен је на унапређење процеса додјеле грантова и капиталних донација те смањење могућности за корупцију која може настати због недостатка транспарентности и великих дискреционих овлашћења. Препознавање слабости постојећих прописа и процедура у овој области представља први корак ка њиховом унапређењу. Програм обухвата анализу постојећих закона и прописа који се односе на додјелу средстава, а циљ је изградити приједлоге за измјене који ће обезбиједити објективну и транспарентну распојелу грантова и капиталних донација. Усвајањем нових прописа и процедура усмјерених на јасне критеријуме и контролу распојеле средстава створиће се предуслови за смањење ризика од злоупотреба.

Међу кључним активностима је формирање комисије која ће извршити анализу тренутне процедуре додјеле грантова, уочити постојеће слабости те их учинити транспарентнијима. Такође, спроводиће се детаљна провјера додијелених грантова из претходних година, да би се обезбиједио правилан утрошак средстава. Увођењем правила да нова додјела грантова и капиталних донација буде могућа само уз оправдање претходних, створиће се сигурност у систему и смањити могућности за злоупотребу.

С обзиром на то да се из буџета Брчко дистрикта издвајају велика средства за капиталне инвестиције, посебно у области комуналне инфраструктуре, веома је важно ускладити политичке одлуке са стручним и техничким рјешењима. Програм предвиђа креирање јасног и одрживог концепта водоводне, канализационе и електро мреже, као и јавне расвјете за цијели Брчко дистрикт БиХ. Тим инжењера биће формиран за израду овог концепта, а капитални буџет ће бити планиран у складу са стручним процјенама без одступања од дефинисаних техничких рјешења.

У оквиру овог програма посебно ће се обратити пажња на просторни план, ширење мреже, стварне потребе заједнице те на пројектовање мреже на основу показатеља раста популације и дугорочних пројекција. Стручна и техничка мишљења увијек ће бити основа за доношење одлука о капиталним инвестицијама чиме се обезбјеђује дугорочна одрживост инфраструктуре и смањује простор за политичке манипулације и корупцију.

Програм обухвата анализу постојеће законске регулативе, прописа и процедура који дефинишу израду пројектне документације за реализацију капиталних пројеката, да би се идентификовале слабости постојећих прописа и припремили приједлози за њихове измјене, чиме ће се обезбиједити оптималан однос уложено/добијено. Такође, усвајањем нових процедура у Одјељењу за просторно планирање и имовинско-правне послове омогућиће се ефикаснија имплементација измјена прописа и њихова примјена у пракси. Пројектна документација, предмјере и предрачуни биће прилагођени стварним захтјевима инвеститора, да би се постигла тачност и транспарентност у трошковима. За сложене капиталне пројекте веће вриједности биће формиран надзорни тимови док ће за остале пројекте бити израђени геодетски снимци изведених радова чиме ће се обезбиједити правилно праћење и евидентирање свих фаза реализације пројеката.

Овај стратешки програм представља кључну иницијативу за смањење корупције, обезбјеђење одрживог развоја комуналне инфраструктуре и транспарентну расподелу јавних средстава.

1.9. Обезбјеђење приступа и заштите службених докумената и опреме

Циљ: Побољшати заштиту архивске грађе и геодетске опреме кроз прецизирање процедура, повећање одговорности и увођење санкција да би се спријечиле злоупотребе у службеним архивским и геодетским пословима

Стратешки програми:

- 1.9.1. Заштита и одговорно коришћење архивске грађе;
- 1.9.2. Транспарентност и контрола коришћења геодетске опреме.

Стратешки програм за борбу против корупције у архивској и геодетској служби има за циљ да спријечи злоупотребе у руковању архивском грађом и употреби геодетске опреме у оквиру јавних служби. С обзиром на важност очувања тачности, безбједности и транспарентности података, програм се фокусира на унапређење законског оквира и поступака да би се обезбиједила законита и одговорна употреба службене опреме и грађе. Архивска дјелатност, која обухвата сређивање, обраду, чување и доступност архивске грађе, одвија се у оквиру Службе за архив под Одјељењем за јавни регистар. Злоупотребе које пријете овој служби укључују неовлашћено уступање грађе трећим лицима што представља озбиљну повреду законских одредби и интерних правилника. Поред тога, неадекватан приступ архивској грађи може угрозити историјску и правну поузданост, а самим тим и интегритет институције. Стога је предвиђена анализа постојећих закона и правилника да би се прецизније дефинисала правила приступа архивској грађи уз увођење измјена које омогућавају бољу контролу и већу одговорност запослених који раде на пословима архивске службе.

У геодетској служби корупција се може јавити кроз коришћење службених инструмената у приватне сврхе, посебно током теренских мјерења и активности. Да би се смањио ризик од оваквих злоупотреба, програмом је планирано доношење мјера које укључују јасно дефинисање правила употребе геодетских инструмената, повећање одговорности запослених те увођење контролних механизма и санкција за злоупотребу опреме у приватне сврхе. Пододјељење за катастарске књиге, које обавља различите геодетске послове, кроз овај програм ће усвојити прецизне смјернице и одговорности које ће додатно обезбиједити да се опрема користи искључиво за службене сврхе.

Активности које ће подржати овај стратешки програм обухватају анализу законских и подзаконских аката који регулишу рад Одјељења за јавни регистар, посебно у погледу рада с архивском и геодетском грађом. Такође, предвиђено је припремање измјена и допуна законодавства с циљем успостављања јаснијих правила приступа архивској грађи и коришћења геодетске опреме, као и развој организационих планова за систематизацију радних мјеста унутар Одјељења за јавни регистар. Ове измјене ће омогућити јаснију расподелу одговорности и успоставити строже процедуре за рад у архивској и геодетској служби.

Уз наведене активности стратешки програм укључује посебан фокус на заштиту архивских докумената у Пододјељењу за личне документе укључујући повећану одговорност за њихово архивирање и трајно чување. Програмом ће се такође

обезбиједити контрола над документима који се трајно чувају што ће значајно смањити ризик од неовлашћених приступа и обезбиједити већи интегритет и одговорност унутар архивских и геодетских служби.

2. Санкционисање и кривично гоњење

Стратешки програм који се односи на санкционисање и кривично гоњење због корупције фокусира се на јачање правних и институционалних капацитета за ефикасну борбу против корупције кроз адекватну примјену закона и спровођење санкција. Кључна активност овог програма укључује развој и унапређење законског оквира, као и јачање сарадње између правосудних органа, полиције, инспектората и других релевантних институција.

Индикатор овог стратешког програма је да обезбиједи да се сви облици коруптивних радњи процесуирају у складу са важећим законодавством чиме се доприноси стварању ефикасног система који не само да санкционише починиоце, већ и одвраћа од будућих незаконитих радњи. Такође, нагласак је на обуци и едукацији кадрова који су директно одговорни за идентификацију, истрагу и процесуирање коруптивних кривичних дјела, да би се повећала ефикасност у откривању и доказивању корупције.

У оквиру овог програма планира се унапређење сарадње између грађана и органа кривичног гоњења те јачање стручних капацитета у поступцима који се односе на корупцију и привредни криминал. Програм такође има за циљ повећање пријављивања коруптивних активности, унапређење квалитета вјештачења те изградњу повјерења у правосудни систем кроз едукацију вјештака и унапређење законодавног оквира.

Сви ови аспекти доприносе стварању правног оквира који омогућава ефикасно санкционисање и кривично гоњење корупције с циљем смањења њеног негативног утицаја на друштво и јачања владавине права.

Стратешки програми обухваћени стратешким циљем 2 су:

- 2.1. Полиција,
- 2.2. Правосуђе,
- 2.3. Инспекцијски надзор.

2.1. Полиција

Циљ: Јачање кадровских, оперативних и институционалних капацитета Полиције Брчко дистрикта БиХ за ефикасно откривање, истраживање и процесуирање корупције

Стратешки програми:

- 2.1.1. Јачање капацитета Полиције Брчко дистрикта БиХ за откривање коруптивних кривичних дјела и процесуирање починилаца;
- 2.1.2. Сарадња у истрагама коруптивних кривичних дјела;
- Финансијске истраге одузимања и управљања одузетом имовином.

Стратешки програм за јачање капацитета полиције у борби против корупције у Брчко дистрикту БиХ фокусира се на унапређење ефикасности, транспарентности и сарадње међу кључним институцијама задуженим за спровођење закона. Главни циљ програма је изградити и ојачати кадровске, оперативне и институционалне капацитете који су потребни за ефикасно откривање, доказивање и процесуирање коруптивних кривичних дјела. Кроз оптимизацију постојећих кадрова, пријем нових стручњака, као и доношење одговарајућих законских и подзаконских аката, обезбиједиће се да полиција буде боље припремљена за суочавање с изазовима у области борбе против корупције. Овај процес укључује континуиране обуке које ће полицијским службеницима омогућити развој специјализованих вјештина за откривање и истрагу коруптивних активности, као и спровођење финансијских истрага које су кључне за разоткривање сложених финансијских злоупотреба.

Поред тога, стратешки програм обухвата и унапређење система праћења и извјештавања, како би се ефикасно пратили учинци истрага, од тренутка пријема пријаве до окончања кривичних поступака. Посебан нагласак стављен је на успостављање механизма за праћење и имплементацију закључака из ревизорских извјештаја, што ће допринијети већој одговорности и транспарентности у раду полиције. Програм такође циља и на побољшање размјене информација међу институцијама, укључујући полицију, правосудне органе, пореске службе и друге релевантне институције, како би се створила координисана и синергијска акција у борби против корупције. Додатно, унапређење оперативне сарадње између Полиције Брчко дистрикта БиХ, Тужилаштва Брчко дистрикта БиХ и других институција у Брчко дистрикту БиХ осигураће ефикасније управљање и спровођење истрага, чиме ће се смањити могућности за злоупотребе.

Овај стратешки програм представља свеобухватан приступ за јачање капацитета полиције и других релевантних институција у Брчко дистрикту БиХ, са циљем да се створе дугорочни, одрживи механизми за борбу против корупције кроз унапређење кадровске инфраструктуре, обука, међуинституционалне сарадње и праћења ефикасности у истражним поступцима.

2.2. Правосуђе

Циљ: Сарадња грађана с правосуђем у пријављивању корупције и повећање стручних капацитета за борбу против корупције и привредног криминала

Стратешки програми:

- 2.2.1. Подизање свијести и унапређење пријављивања корупције;
- 2.2.2. Мањкавост економских вјештачења у дијелу који се односи на утврђивање поријекла имовине оптужених лица у предметима корупције и привредног криминала.

Овај стратешки програм усмјерен је на јачање правосудног система кроз континуирану едукацију запослених, унапређење законодавног оквира и подизање свијести грађана о значају пријављивања корупције. Кључни циљ програма је стварање правосудних институција које су транспарентне, одговорне и ефикасне у борби против корупције.

Једна од кључних компоненти програма је континуирана едукација запослених у правосудним институцијама о штетности непријављивања корупције. Ове обуке имају за циљ јачање интегритета и одговорности запослених, као и унапређење њихових знања о процедурама за препознавање и пријављивање коруптивних радњи.

Поред тога, програм подразумијева и повећање доступности информација за грађане о начинима пријављивања корупције. Путем званичних интернет-страница и друштвених мрежа правосудних институција, грађанима се пружају јасна упутства и подстичу се на пријављивање корупције. Активности су усмјерене на анимирање грађана да би се подигла свијест о њиховој улози у превенцији и борби против корупције.

Још један важан сегмент програма је унапређење прописа из области вјештачења. Кроз ревизију и побољшање законског оквира настоји се обезбиједити прецизнија регулисање процеса вјештачења. Истовремено, едукација вјештака омогућава израду квалитетних налаза и мишљења који одговарају захтјевима надлежних органа.

Овај стратешки програм представља свеобухватан приступ модернизацији и унапређењу правосудног система, обезбјеђујући његову транспарентност и ефикасност уз истовремено јачање повјерења грађана у правду и законитост.

2.3. Инспекцијски надзор

Циљ: Унаприједити инспекцијске надзоре, заштитити интегритет инспектора и смањити корупцију кроз модернизацију, законске измјене и бољу сарадњу с грађанима

Стратешки програми:

- 2.3.1. Унапређење инспекцијског надзора кроз модернизацију, законске измјене и повећање ефикасности;
- 2.3.2. Заштита интегритета јавних службеника и изградња партнерских односа са грађанима.

Стратешки програм „Инспекцијски надзор“ осмишљен је као свеобухватан план за унапређење рада и подизање квалитета инспекцијског надзора на виши ниво уз истовремено јачање повјерења грађана у рад Инспектората. Програм се заснива на три кључна стуба: модернизацији оперативног рада, реформи законодавног оквира и унапређењу комуникације с јавношћу.

У процесу модернизације посебан акценат ставља се на завршетак и имплементацију започетих пројеката дигитализације и увођења савремених електронских помагала за рад на терену. Примјеном напредних технолошких рјешења, инспектори ће моћи ефикасније прикупљати и обрађивати податке што ће омогућити брже доношење одлука и бољу контролу спроведених инспекцијских активности. Дигитализација записника и архивске грађе доприноси транспарентности рада, смањењу административних оптерећења и већој поузданости података.

Реформа законодавног оквира представља централни дио стратешког програма. Кроз детаљну анализу постојећих закона утврдиће се области у којима су потребне измјене да би се инспекцијски надзор прилагодио савременим изазовима. На основу резултата ове анализе предложиће се измјене и допуне законских прописа укључујући регулативе које дефинишу казнене одредбе и инспекцијске поступке. Посебан нагласак ставља се на усклађивање прекршајног и кривичног законодавства са циљем боље заштите личног интегритета инспектора и других јавних службеника. На овај начин Инспекторат жели обезбиједити сигурније услове рада за своје особље и ефикасније механизме одговорности за прекршиоце закона.

Поред модернизације и законодавних реформи стратешки програм посвећује значајну пажњу унапређењу односа с грађанима. Инспекторат планира да кроз интензивније присуство у медијима, информативне кампање и директне сусрете са грађанима, гради партнерски однос заснован на повјерењу и међусобном разумијевању. Транспарентност и отвореност према јавности кључни су за повећање свијести грађана о улози Инспектората и њиховом активном доприносу законитом и праведном функционисању друштва.

Циљ овог стратешког програма је успостављање модерног, професионалног и отвореног Инспектората, који ће кроз дигитализацију, реформу закона и јачање комуникације с грађанима допринијети већој правној сигурности, поштовању закона и укупном друштвеном напретку. Имплементацијом овог програма, Инспекторат ће обезбиједити ефикасније спровођење закона, унаприједити заштиту права свих учесника у инспекцијским поступцима и поставити темеље за дугорочно повјерење између грађана, институција и правног система.

3. Едукација, сарадња и извјештавање

Индикатор стратешког циља под називом „Едукација, сарадња и извјештавање“ је свеобухватан приступ превенцији и борби против корупције кроз едукацију, информисање, јавну дискусију, израду кључних докумената, унапређење институционалне координације и мониторинг резултата. Фокус је на подизању свијести грађана, запослених у јавној управи и других релевантних актера о штетности корупције путем едукативних програма, кампања и отворених форума за дискусију. Кроз активно информисање и јавно укључивање циљ је обезбиједити да грађани постану активни учесници у борби против корупције, а не само пасивни посматрачи.

Израда и усвајање антикоруптивних докумената, попут стратегија, акционих планова и планова интегритета, кључни су кораци у системском приступу сузбијању корупције. Ови документи дефинишу јасне мјере, одговорности и рокове за дјеловање док унапређење координације између институција доприноси ефикаснијем спровођењу политика. Снажнија међуинституционална сарадња омогућава боље дијелење информација, брже реаговање на идентификоване ризике и ефикасније процесуирање случајева корупције.

Мониторинг, редовно извјештавање и анализе кључних података омогућавају стално праћење напретка и идентификацију изазова у борби против корупције. На основу тих анализа, институције могу прилагођавати своје активности и мјере да би обезбиједиле

континуирану ефикасност. Поред тога, унапређење транспарентности и одговорности рада јавних институција јача повјерење грађана и смањује простор за злоупотребе. Овај стратешки циљ представља темељ за изградњу друштва које се заснива на интегритету, правди и одговорности.

Стратешки програми обухваћени стратешким циљем 2 су:

- 3.1. Превенција и борба против корупције кроз едукацију, информисање и јавну дискусију,
- 3.2. Израда антикоруптивних докумената и унапређење координације између институција у борби против корупције,
- 3.3. Мониторинг, извјештавање и анализе за ефикасну борбу против корупције.

3.1. Превенција и борба против корупције кроз едукацију, информисање и јавну дискусију

Циљ: Јачање превенције и борбе против корупције у Брчко дистрикту БиХ кроз едукацију, координацију институција, подизање свијести грађана и сарадњу са медијима чиме се доприноси транспарентности, одговорности и интегритету јавних институција

Стратешки програми:

- 3.1.1. Обуке и едукације за координацију активности у борби против корупције,
- 3.1.2. Јачање свијести о корупцији кроз јавне кампање и медијску сарадњу.

Стратешки програм за јачање превенције и борбе против корупције у Брчко дистрикту БиХ представља темељни корак ка стварању отпорног система који се активно бори против корупције и промовише транспарентност у раду јавних институција. Програм има вишедимензионални приступ, обухватајући едукацију, институционалну координацију, подизање свијести јавности и јачање сарадње између кључних актера, укључујући грађане, медије и органе јавне управе. Његова реализација директно доприноси унапређењу интегритета јавних институција и повјерењу грађана у правосудни и административни систем.

Један од кључних сегмената овог програма јесте јачање капацитета контакт-лица и руководиоца органа јавне управе путем циљано организованих обука. Те обуке су осмишљене да би обезбиједиле да контакт-лица ефикасно комуницирају и координишу активности са Канцеларијом за превенцију корупције и координацију активности на сузбијању корупције у Брчко дистрикту БиХ. Такође, програм пружа подршку руководиоцима у разумијевању и спровођењу обавеза које произлазе из новог закона о Канцеларији за превенцију корупције и координацију активности на сузбијању корупције чиме се постиже усклађеност са важећим законодавним и стратешким оквирима. Обуке за правилно извјештавање према стратешким документима додатно доприносе стандардизацији процедура и повећању транспарентности.

Јавне дебате и дискусије планиране унутар програма омогућавају стварање платформе за дијалог између грађана, невладиног сектора, медија и институција. Кроз отворену размјену мишљења и идеја, програм доприноси бољим политикама и ширем разумијевању значаја превенције корупције. Јавне кампање на тему борбе против

корупције додатно јачају свијест грађана о овом проблему, позивајући их на активну улогу у његовом сузбијању.

Едукација грађана подржана је и кроз израду и дистрибуцију едукативног материјала и водича који на једноставан и разумљив начин објашњавају кораке за препознавање и пријављивање корупције. Сарадња са медијима игра кључну улогу у ширењу информација о антикоруптивним иницијативама, повећавајући видљивост програма и његових циљева. Медији се позивају на одговорну улогу у промовисању транспарентности и указивању на примјере добрих пракси у борби против корупције.

Овај стратешки програм кроз интегрисане активности доприноси изградњи система који је отпорнији на корупцију и способан да ефикасно реагује на потенцијалне изазове. Његова примјена води ка јачању институционалне одговорности, унапређењу координације између институција и оснаживању грађана за активно учешће у процесима који директно утичу на њихову заједницу.

3.2. Израда антикоруптивних докумената и унапређење координације између институција у борби против корупције

Циљ: Изградња свеобухватног система за превенцију и сузбијање корупције кроз израду и спровођење планова за борбу против корупције и планова интегритета, успостављање транспарентних база података, као и јачање координације међу институцијама и сарадње са антикоруптивним органима

Стратешки програми:

- 3.2.1. Антикоруптивни документи и успостављање база података;
- 3.2.2. Јачање сарадње и координације између институција у борби против корупције.

Овај стратешки програм усмјерен је на развој и имплементацију свеобухватног система за превенцију и сузбијање корупције заснованог на институционалној сарадњи, транспарентности и одговорности. Активности овог програма обухватају израду детаљног плана за борбу против корупције, као и плана интегритета који ће служити као смјернице за постизање вишег нивоа професионализма и етичког понашања у свим јавним институцијама. Кроз ове планове, дефинишу се конкретне мјере, процедуре и одговорности које ће помоћи у превенцији корупције и промовисању одговорног управљања.

Као кључни елемент програма, успостављање и вођење база података омогућиће боље праћење и анализу активности везаних за корупцију чиме ће се повећати транспарентност и омогућити бржа реакција у случају идентификације коруптивних радњи. Базе података ће бити повезане с релевантним институцијама и омогућити лакшу провјеру података, као и праћење реализације антикоруптивних мјера.

Потписивање споразума о сарадњи са Инспекторатом у Брчко дистрикту БиХ представља корак ка успостављању ефикасније међусобне координације и сарадње између надлежних органа у циљу јачања надзора и контроле што ће допринијети бржој детекцији и санкционисању коруптивних активности. Такође, редовни састанци и обуке са Агенцијом за превенцију корупције и координацију борбе против корупције (АПИК) и другим антикоруптивним органима омогућиће сталну размјену искустава и најбољих

практи, као и подизање капацитета институција за ефикасно спровођење антикоруптивних политика.

Овај стратешки програм тежи ка стварању интегрисаног система који обезбјеђује сталну едукацију, побољшање комуникације међу институцијама и подизање свијести о важности борбе против корупције, с циљем изградње повјерења грађана у јавне институције и јачања владавине права. Кроз ове активности Брчко дистрикт БиХ настоји створити одржив, транспарентан и одговоран систем који ће смањити могућности за корупцију и унаприједити управљање јавним ресурсима.

3.3. Мониторинг, извјештавање и анализе за ефикасну борбу против корупције

Циљ: Унапређење транспарентности и ефикасности борбе против корупције кроз систематско извјештавање, анализу спровођења антикоруптивних мјера, јачање заштите лица која пријављују корупцију те повећање грађанске партиципације у процесу пријављивања и сузбијања корупције

Стратешки програми:

- 3.3.1. Мониторинг и извјештавање;
- 3.3.2. Анализе.

Стратешки програм има за циљ унапређење транспарентности, ефикасности и одговорности у борби против корупције кроз свеобухватан приступ извјештавању, анализи и евалуацији спровођења антикоруптивних докумената. Активности укључују редовно извјештавање о реализованим и нереализованим активностима из Акционог плана, као и о спровођењу мјера из планова интегритета чиме се омогућава систематски надзор напретка и препознавање потенцијалних препрека у имплементацији. Израдом извјештаја о спровођењу Стратегије и Акционог плана, створиће се основ за евалуацију постигнутих резултата и препознавање области које захтијевају побољшања. Ови извјештаји ће такође послужити као основа за планирање активности за наредни стратешки период, омогућавајући континуирани развој борбе против корупције и прилагођавање потребама савремених изазова.

Кроз објављивање извјештаја о спровођењу антикоруптивних докумената и извјештаја о раду, програм настоји повећати транспарентност рада институција и ојачати повјерење грађана у систем борбе против корупције. Спровођење анкета међу грађанима о најчешћим појавним облицима корупције и начинима њеног пријављивања омогућава идентификацију кључних проблема и препознавање области у којима је потребна додатна едукација и ангажман. Ова повратна информација од грађана биће искоришћена за даље унапређење политика и процедура везаних за превенцију и пријављивање корупције.

Поред тога, анализа пријава о корупцији и начина поступања по пријавама биће кључно за унапређење ефикасности у обрадама случајева корупције и идентификацију потенцијалних слабости у систему. Посебна пажња биће посвећена анализи Закона о заштити лица која пријављују корупцију јер је заштита звиждача кључна за ефикасно сузбијање корупције. На основу ове анализе иницираће се измјене постојећег закона или доношење новог да би се ојачала заштита и обезбиједила већа безбједност за лица која пријављују корупцију.

Овај стратешки програм тежи успостављању свеобухватног оквира за борбу против корупције који ће омогућити транспарентно, одговорно и ефикасно спровођење антикоруптивних мјера те јачање институционалне сарадње и повјерења грађана. Кроз стални надзор, евалуацију и досљедну примјену Стратегије, програм ће пружити значајан допринос смањењу коруптивних активности те унапређењу законодавног оквира и институционалне подршке у борби против корупције.

Оквир за спровођење, праћење и извјештавање Стратегије

Законом о Канцеларији за превенцију корупције и координацију активности на сузбијању корупције утврђена је надлежност Канцеларије за израду приједлога стратегије за борбу против корупције и пратећег Акционог плана. Ови документи предвиђају оствариве, јасне и конкретне циљеве у складу с општим принципима дефинисаним у државној Стратегији за борбу против корупције.

Спровођење Стратегије остварује се имплементацијом Акционог плана који на основу стратешких циљева прецизно дефинише кључне програме, активности и одговорности појединих институција. Акциони план је алат за оперативно спровођење Стратегије, обезбјеђујући јасну повезаност између стратешких циљева и конкретних корака потребних за њихово остварење. Активности предвиђене Акционим планом требају бити укључене у годишње планове рада носилаца активности чиме се обезбјеђује континуирана посвећеност реализацији планираних задатака и њихова интеграција у редовне процесе јавне управе.

За спровођење Стратегије одговорни су сви органи јавне управе и институције Брчко дистрикта БиХ који су у Акционом плану јасно означени као носиоци појединачних активности. Њихова одговорност не обухвата само имплементацију предвиђених мјера, већ и редовно праћење напретка, идентификацију евентуалних изазова и предлагање рјешења за њихово превазилажење.

Канцеларија има кључну координирајућу улогу у свим фазама ових процеса. Њене надлежности укључују праћење реализације активности дефинисаних Акционим планом, обезбјеђење међуинституционалне сарадње и пружање потребне подршке носиоцима активности. Такође, Канцеларија је задужена за редовно извјештавање о напретку у спровођењу Стратегије, идентификацију препрека у њеној реализацији и предлагање мјера за унапређење процеса. Тиме Канцеларија обезбјеђује транспарентност и одговорност у спровођењу Стратегије доприносећи јачању повјерења грађана у институционални оквир и посвећеност борби против корупције.

Праћење спровођења Стратегије и Акционог плана једна је од кључних надлежности Канцеларије. Канцеларија континуирано прати реализацију активности дефинисаних стратешким документима, анализира извјештаје које достављају контакт-лица из органа јавне управе и институција те препознаје и адресира евентуалне изазове у њиховој имплементацији. Овај механизам праћења обезбјеђује транспарентност и досљедност у спровођењу активности чиме се значајно доприноси укупној ефикасности Стратегије. Уз то, Канцеларија је овлашћена да спроводи додатне провјере да би утврдила разлоге за евентуално неспровођење предвиђених активности и предложила мјере за унапређење њиховог спровођења.

Извјештавање о спровођењу Стратегије у складу са чланом 9, ставом (4) Закона о Канцеларији за превенцију корупције и координацију активности на сузбијању корупције, врше контакт-лица именована у име сваког органа јавне управе и институције Брчко дистрикта БиХ. Ова лица су обавезне да путем *Обрасца за извјештавање о имплементацији антикоруптивних активности предвиђених Стратегијом и Акционим планом за борбу против корупције*, доставе информације о статусу реализације активности за које су назначени као одговорни спроводиоци. Уз ове информације прилажу се и докази о спроведеним активностима или, уколико активности нису реализоване, наводе се разлози за њихово неиспуњење.

Контакт-лица имају обавезу да извјештаје достављају двапут годишње и то најкасније до 15. 1. и 15. 7. за претходни шестомјесечни период. На основу прикупљених извјештаја свих органа јавне управе и институција Брчко дистрикта БиХ, Канцеларија израђује годишњи извјештај о спровођењу Стратегије. Овај извјештај се припрема најкасније до 28. 2. текуће године за претходну календарску годину и објављује на службеној веб страници Канцеларије чиме се обезбјеђује транспарентност и доступност информација јавности.

Брчко, 27. фебруар 2025. године

с. р.

ГРАДОНАЧЕЛНИК

Мр сц. Синиша Милић,